

รูปแบบถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน
เพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์
A MODEL OF CONVEYING COMMUNITY WATER RESOURCES
MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE ENVIRONMENT IN BURIRAM
PROVINCE

มนูญ มนุขจร¹ อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์² สุนทรีย์ จินธรรม³ ยุทธนา นาคทวี⁴
Manoon Manukhachorn, Ananya Popradit, Soontaree Cheentam,
Yutthana Nakhokwik

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) และการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1. เพื่อสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์ 2. เพื่อประเมินคุณภาพรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดบุรีรัมย์ สำหรับประชากรเป็นจำนวนครัวเรือนในพื้นที่ชุมชนลุ่มทองซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวนครัวเรือน 1,620 ครัวเรือน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 326 ครัวเรือน จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และใช้การสนทนากลุ่มที่กำหนดโดยวิธีการเจาะจงผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 17 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 7 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านพื้นที่(ผู้นำชุมชน) จำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์ ภายใต้อำนาจการ L-I-A-M-S ดังนี้ Leadership คือ ภาวะผู้นำของผู้นำในชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความเป็นปราชญ์ของชุมชน สร้างและเป็นผู้นำหรือช่วยสืบสานภูมิปัญญาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากฐานสู่ฐาน Innovation คือ นวัตกรรมอันก่อให้เกิดขึ้นมาจากความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น Area base คือการร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนมีการปรับปรุงพื้นที่แหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรอยู่

Received: 2020-08-26 Revised: 2020-09-11 Accepted: 2020-09-14

^{1 2 3 4} หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี Doctor of Philosophy Program in Environmental Education, Collage of Innovative Management, Valaya Alongkorn Rajabhat University, e-mail: ananya.po@vru.ac.th

เสมอมีแหล่งน้ำสะอาดสามารถใช้บริโภค Management คือการการบริหารจัดการ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการบริหารจัดการ ชุมชนควรเรียนรู้ในหลักการพึ่งตนเอง และมีส่วนร่วมในการอาสาเพื่อส่วนร่วม และควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำ และ Synergy คือความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภายนอกชุมชน การประสานความร่วมมือเครือข่ายองค์กรเอกชน มูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศลอื่น ๆ ให้ร่วมสนับสนุน มีนักวิชาการในพื้นที่ 2. การประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.94 ซึ่งผ่านเกณฑ์ประเมินค่าความสอดคล้อง ซึ่งสามารถนำ L-I-A-M-S ไปเป็นรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์ได้

คำสำคัญ (Keywords): รูปแบบ; การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ; สิ่งแวดล้อมชุมชน

Abstract

This research was a mixed method and research and development project with the research objectives: 1. To create a model of conveying community water resources management for sustainable environment in Buriram Province, 2. To assess the quality of community water resource management model for sustainable environment in Buriram Province. The population was households in the Lim Thong Community which was a prototype community that has successfully managed water resources. A sample of 326 households was simple randomized together with a group of 17 expert for in-depth interview, consisted of 5 experts in community water resource management in Buriram Province, 7 experts of community wisdom in water resource management and 5 local experts (community leaders). The researcher found that 1. The model of conveying community water resources management for sustainable environment in Buriram Province under the L-I-A-M-S principle were, **Leadership** was the leaders in the community should be competent and aware of as an community expert to create and be network leader to continue the community wisdom in water resources management from one generation to another. **Innovation** was an innovation created by knowledge, local wisdom and technology that was appropriate for community. **Area base**, which was to jointly manage the water resources of the community, improve water supply area for agriculture and clean water for consumption. **Management** was management with sufficiency economic philosophy which was the principles of self-reliant and volunteer participation for community. A committee who would

responsible for community water resources management should be established. **Synergy** was a collaboration among government agencies, agencies outside the community and private organizations - Foundations, Associations, and other charity organizations, to support with scholars in the area. 2. The water resource management model assessment have been done by 5 experts, the result was the consistency index of 0.94, which meets the consistency valuation criteria. Therefore, L-I-A-M-S Model could be used as a model of conveying community water resources management for sustainable environment in Buriram Province.

Keywords : Model; Water resource management; Community environment

บทนำ (Introduction)

การพัฒนาที่มุ่งเน้นโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ที่ขาดการสร้างนโยบายที่อยู่บนฐานของความรู้ เป็นการบกพร่องทางนโยบายอย่างรุนแรง การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Peters & Meybeck, 2000) กลับเป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและการดำรงอยู่ของทุกชีวิตในโลก และทวีความรุนแรงมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน โดยมองประเด็นทางสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของรัฐบาลมากกว่าประชาชนในชุมชน ประเทศไทยมีปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง อันเกี่ยวเนื่องมาจากภาวะโลกร้อน (Popradit, 2017; Popradit et al., 2015) โดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 178,738 ตร.กม. ครอบคลุม 19 จังหวัด ประชากรประมาณ 1 ใน 3 ของจำนวนทั้งประเทศ มีลุ่มน้ำหลักจำนวน 3 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำโขง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งอาศัยน้ำฝนอย่างเดียว ดังนั้นปัญหาสำคัญคือ การขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งในฤดูฝนมักจะเกิดอุทกภัยสภาพพื้นที่บุรีรัมย์ ในฤดูแล้งประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำเป็นอย่างมาก (กรมทรัพยากรน้ำ, 2556) เป็นภัยแล้งที่รุนแรงและซ้ำซากมาโดยตลอด จนมีคำพังเพยว่า “บุรีรัมย์ดำน้ำกิน” ชุมชนลุ่มทอง จังหวัดบุรีรัมย์ นับเป็นพื้นที่ที่ดำเนินการแก้ปัญหาความขาดแคลนนี้ด้วยพลังเข้มแข็งของชุมชน ประยุกต์ใช้หลักเกษตรทฤษฎีใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เกิดเป็นองค์ความรู้การบริหารจัดการน้ำในชุมชน จึงเป็นชุมชนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จด้านการบริหารจัดการน้ำได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์ นี้โดยการถอดบทเรียนสำคัญเพื่อหาปัจจัยสำคัญและหลักการต่าง ๆ ที่ทำให้ชุมชนดังกล่าวประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการให้น้ำพอเพียงกับพื้นที่การเกษตร มีตลอดปีหล่อเลี้ยงระบบนิเวศน์ และเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับมิติทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อสร้างเป็นรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชน อย่างยั่งยืน และนำไปเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับลักษณะภูมินิเวศของชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อประเมินคุณภาพรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) เพื่อสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ ผู้เชี่ยวชาญด้านพื้นที่ซึ่งหมายถึงผู้นำชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่าง ถูกกำหนดโดยวิธีการเจาะจงเลือกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 5 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 7 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านพื้นที่ซึ่งหมายถึงผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) ประเด็นในการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 2) ประเด็นคำถามและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
- 3) แบบประเมินรูปแบบ

3.1 การสร้างเครื่องมือ ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มและแบบประเมินรูปแบบนั้นจะถูกสร้างขึ้นและตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนด้านภาษา ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และโครงสร้าง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเกณฑ์และด้านเนื้อหา จำนวน 5 ท่าน พิจารณาประเมินความเหมาะสมของข้อความ ความสอดคล้องของข้อความกับนิยามที่กำหนดไว้ แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Item-Objective Congruence) การคัดเลือกข้อความดำเนินการโดยพิจารณาเฉพาะข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป พบว่า ค่า IOC ของแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการ ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม มีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไปในทุกข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เพื่อค้นหาค่าประกอบสำคัญที่จะใช้ในการสร้างรูปแบบ ผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์ จากประชากรซึ่งเป็นจำนวนครัวเรือนในพื้นที่ชุมชนลุ่มทองซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีจำนวนครัวเรือน 1,620 ครัวเรือน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลาก โดยใช้ตารางของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane , 1967) ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 326 ครัวเรือน

4.2 ผู้วิจัยประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 5 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 7 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านพื้นที่ซึ่งหมายถึงผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ขอนัดวันเวลาที่เหมาะสมพร้อมเพรียงกัน ดำเนินการจัดสนทนาเพื่อสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

4.3 นำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้องกับนิยามที่กำหนดไว้ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะประเมินความสอดคล้องที่ละเอียด ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไปถือว่ารูปแบบนั้นมีความเหมาะสม แต่ถ้าผลการประเมินความสอดคล้องมีค่าต่ำกว่า 0.50 จะต้องนำประเด็นดังกล่าวนั้นมาพิจารณาปรับปรุงใหม่เพื่อให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

5.1.1 การคำนวณค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้สูตรการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item-Objective Congruence: IOC)

5.1.2 การวิเคราะห์ความเที่ยงหรือค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

5.2 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ร้อยละ (percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดบุรีรัมย์โดยใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการ จากแบบสอบถาม จำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 326 ครัวเรือน ดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถทราบถึงองค์ประกอบสำคัญทั้งหมด 5 ปัจจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดบุรีรัมย์

ลำดับที่	ปัจจัยสำคัญ
1	ด้านภาวะผู้นำ
2	ด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นวัตกรรม และเทคโนโลยี
3	ด้านสภาพพื้นที่และเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน
4	ด้านปรัชญาการบริหารจัดการ
5	ด้านความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภายนอก

จากปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ได้จากชุมชนลุ่มทอง จังหวัดบุรีรัมย์ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดบุรีรัมย์จากปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ได้จากชุมชนลุ่มทอง จังหวัดบุรีรัมย์

1.1 จากการตอบแบบสอบถามของหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 326 ตัวอย่าง และยกปัจจัยที่ได้รับคะแนนสูงสุด 5 อันดับแรกเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อทำให้การสร้างรูปแบบมีความถูกต้อง ชัดเจน กระชับ ตรงกับความต้องการของสมาชิกชุมชนอย่างแท้จริงโดยดำเนินการภายใต้องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดบุรีรัมย์

1.2 จากการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 5 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 7 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านพื้นที่ซึ่งหมายถึงผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน เพื่อร่วมกับสร้างรูปแบบนั้น ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 จะสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ศึกษา ตามปัจจัยสำคัญดังตารางที่ 1 โดยปัจจัยสำคัญทั้ง 5 ด้านนี้ ได้ค้นหามา ดังตารางที่ 2 - 6

ตารางที่ 2 คุณลักษณะสำคัญของปัจจัยสำคัญด้านภาวะผู้นำ

ลำดับที่	คุณลักษณะสำคัญ
1	ต้องมีผู้นำเครือข่ายสืบสานภูมิปัญญาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากคนรุ่นก่อน
2	ผู้นำเครือข่ายต้องเป็นตัวแทนชุมชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาเป็นอย่างดี
3	ผู้นำเครือข่ายที่มีผู้สูงอายุ และมีประสบการณ์ที่คอยให้คำปรึกษาในชุมชน
4	มีแหล่งเรียนรู้ที่มีประชาชนชาวบ้านอยู่ใกล้หรืออยู่ภายในจังหวัดให้เรียนรู้
5	ประชุมร่วมกันกับประชาชนในทุกเดือนเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานราชการ
6	เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรมาแนะนำให้ความรู้ด้านการเกษตรยั่งยืน
7	ผู้นำเครือข่ายเป็นผู้ที่หมั่นเรียนรู้ชอบทำงานที่ท้าทายโดยไม่ท้อถอย
8	มีผู้นำเครือข่ายเป็นผู้ชี้แนะให้พึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือตัวเองได้
9	ชุมชนมีผู้นำขยันทำงานเพื่อส่วนร่วมโดยที่งานตนเองไม่เสียหาย
10	ผู้นำชุมชนสร้างแรงบันดาลใจมุ่งมั่นพากลุ่มเครือข่ายทำงานให้ประสบความสำเร็จ

จากตารางที่ 2 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารจัดการน้ำ คุณลักษณะสำคัญที่แต่ละพื้นที่จำเป็นต้องมีก่อนเป็นอันดับแรกคือ ผู้นำเครือข่ายสืบสานภูมิปัญญาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากคนรุ่นก่อน นั่นแสดงถึง การบริหารจัดการน้ำในแต่ละพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับสภาพของภูมิโนเวศแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่นั้น มีสืบสานภูมิปัญญาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากคนรุ่นก่อน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยืนอยู่ในบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ และบทบาทอื่น ๆ นั้นจึงเป็นคุณลักษณะของผู้นำโดยปกติทั่วไปดังตารางที่ 2

ตารางที่ 3 คุณลักษณะสำคัญของปัจจัยสำคัญด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นวัตกรรมและเทคโนโลยี

ลำดับที่	คุณลักษณะสำคัญ
1	ชุมชนมีความรู้พื้นฐานในการทำเกษตร เช่น การทำนา ทำสวน
2	ชุมชนยึดถือประเพณีที่สืบทอดกันมา เช่น ประเพณีลอยกระทง
3	ชุมชนมีความเข้าใจประเพณี 12 เดือน และการครองหลักการดำเนินชีวิต 14 ข้อ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ
4	ชุมชนมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และสภาพพื้นที่
5	ชุมชนมีการส่งเสริมถ่ายทอดความรู้ในการวางแผนการผลิต
6	ชุมชนทราบเทคนิคการขยายพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์
7	ชุมชนมีความเชื่อด้านพิธีกรรมพื้นถิ่น เช่น ผีตาแฮก เชื้อนางแมว เชื้อบั้งไฟ
8	ชุมชนรู้จักใช้พลังงานทางเลือก เช่น นำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์
9	ชุมชนมีความเข้าใจ และสามารถใช้เครื่องมือทางการเกษตรได้เป็นอย่างดี

ลำดับที่	คุณลักษณะสำคัญ
10	ชุมชนมีความสนใจอนุรักษ์สัตว์ที่ใช้แรงงานในการเกษตรและได้ช่วยชีวิต

ตารางที่ 4 คุณลักษณะสำคัญของปัจจัยสำคัญด้านสภาพพื้นที่และความร่วมมือภายในชุมชน

ลำดับที่	คุณลักษณะสำคัญ
1	แม่น้ำไหลผ่านบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน
2	ปริมาณน้ำมีเพียงพอสำหรับการใช้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี
3	มีห้วย หนอง คลอง บึง กักเก็บน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
4	มีการสร้างคลองส่งน้ำขึ้นใหม่เพื่อนำน้ำไปสู่พื้นที่การเกษตร
5	มีบ่อน้ำในพื้นที่การเกษตรที่มีอยู่เดิมตามธรรมชาติ
6	มีสระแก้มลิง สระลูกลิง และสระพลวงในพื้นที่การเกษตร
7	ชุมชนมีแหล่งน้ำประจำชุมชน
8	มีแหล่งน้ำใต้ดิน หรือน้ำบาดาลในพื้นที่การเกษตร
9	ชุมชนมีการปรับปรุงพื้นที่แหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรอยู่เสมอ
10	มีแหล่งน้ำสะอาดสามารถใช้บริโภค และเพื่อใช้ในการเกษตรได้

ตารางที่ 5 คุณลักษณะสำคัญของปัจจัยสำคัญด้านปรัชญาด้านการบริหารจัดการ

ลำดับที่	คุณลักษณะสำคัญ
1	น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการบริหารจัดการ
2	ชุมชนมีส่วนร่วมในการอาสาเพื่อส่วนร่วมในรูปของแรงงานและทรัพย์สิน
3	ชุมชนมีการเรียนรู้โดยใช้หลักการพึ่งตนเองเป็นหลัก
4	ชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำ
5	ชุมชนมีการขุดสระในไร่นาหรือพื้นที่ทำการเกษตร
6	ชุมชนมีการขุดลอกคลองส่งน้ำอยู่เสมอ
7	ชุมชนรู้จักระบบการตลาดของชุมชน
8	ชุมชนมีการจัดทำบัญชีครัวเรือน
9	ชุมชนมีกองทุนเพื่อให้สมาชิกได้กู้ยืมในการประกอบอาชีพ
10	ชุมชนมีการจัดประชุมอยู่เสมอ

ตารางที่ 6 คุณลักษณะสำคัญของปัจจัยสำคัญด้านความร่วมมือและการสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภายนอก

ลำดับ ที่	คุณลักษณะสำคัญ
1	ชุมชนมีการประสานความร่วมมือจากภาครัฐเพื่อสนับสนุน และเครื่องจักรจากเกษตรอำเภอ นำมาพัฒนาชุมชน
2	ชุมชนมีการระดมงบประมาณของกลุ่มเครือข่ายภายในชุมชนเอง
3	ชุมชนเสนอโครงการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขอรับการสนับสนุน งบประมาณ
4	มีนโยบายระดับประเทศมาสนับสนุนแล้วนำไปสู่นโยบายสาธารณะ
5	มีหน่วยงานจากต่างประเทศ เช่น ทูต ตัวแทนของรัฐบาลมาศึกษาดูงาน
6	เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรมาแนะนำให้ความรู้ด้านการเกษตรยั่งยืน
7	มีสื่อมวลชนสนับสนุนเผยแพร่ผลงานพัฒนาด้านการบริหารจัดการน้ำ
8	มีเครือข่ายเยาวชน เกษตรกร กลุ่มสตรีและผู้ด้อยโอกาสมาเรียนรู้
9	มีสื่อสารมวลชนให้ความสนใจมาทำข่าวสารเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ
10	มีแรงงานในพื้นที่การสำรวจแหล่งน้ำ และปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างเพียงพอ

จากตารางที่ 2 - 6 เมื่อได้คุณลักษณะสำคัญทั้งหมดจากการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดแล้ว จึงสรุปข้อมูลทั้งหมด เสนอเป็นรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยมีต้นแบบจากพื้นที่ชุมชนลุ่มทองเพื่อนำรูปแบบดังกล่าวนี้ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะทางภูมิเนเวศและปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้

2. การพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์

จากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ร่วมกันสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยหลักการสร้างรูปแบบซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดบุรีรัมย์

ลำดับที่	องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการสร้างรูปแบบ
1	แนวคิด ทฤษฎี ที่สอดคล้องกับรูปแบบ
2	หลักการของรูปแบบ
3	เป้าหมายของรูปแบบ
4	กระบวนการและวิธีการของรูปแบบ
5	ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบ

จากองค์ประกอบสำคัญในการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผู้เชี่ยวชาญสรุปไว้ ได้นำไปสู่การเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำโดยหลักการดังนี้

2.1 แนวคิดของรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ข้อสรุปเป็นแนวคิดว่ารูปแบบนี้จะต้องเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน โดยดำเนินการอยู่บนฐานด้วยศักยภาพของชุมชน มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนพื้นที่ในการดำเนินปัจจัยทางกายภาพที่มีอยู่ โดยร่วมกันเสนอรูปแบบให้เหมาะสม โดยพิจารณาจากพื้นฐานทฤษฎีที่สอดคล้องกับฐานทรัพยากรเช่น (1) ทฤษฎีมุมมองด้านฐานทรัพยากร (Resource-Based View Theory) ทฤษฎีนี้มองว่าองค์กรใด ๆ ที่สามารถ ยืนอยู่ได้อย่างยั่งยืน มีการเติบโต และมีประสิทธิผลจะมีความแตกต่างของปัจจัยทรัพยากรอย่างมีนัยสำคัญ (Bryson, Ackermann, & Eden, 2007) นั้นหมายถึงความพร้อมของทรัพยากรในแต่ละพื้นที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จเฉพาะของตนเอง พื้นที่ที่มีทรัพยากรโดดเด่นจะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน และนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น (Abraham Carmeli & Ashler Tishler, 2004; Abraham Carmeli & Asher Tishler, 2004) (2) ทฤษฎีความเป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Leadership) ผู้นำขององค์กรสามารถสร้างมุมมองที่มีคุณค่า ข้อผูกพันและแรงบันดาลใจของสมาชิกในองค์กรในการทำให้บรรลุทางด้านสิ่งแวดล้อม จากการสื่อความหมายของผู้นำ (Dechant & Altman, 1994) ความเป็นผู้นำขององค์กรจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสามารถกระตุ้นวิสัยทัศน์ทางด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นส่วนหนึ่งในอัตลักษณ์ขององค์กรและขึ้นการปฏิบัติของสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่ม ดังนั้น ความเป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม จึงหมายถึง กระบวนการในการเปลี่ยนแปลง ที่ผู้นำในองค์กรหรือกลุ่มมีอิทธิพลต่อสมาชิก เพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการ และการป้องกันปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม (Chen, 2011)

2.2 หลักการของรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดบุรีรัมย์ประกอบด้วย **LIAMS** เป็นแนวคิดเกิดขึ้นสอดคล้องกับรูปแบบดังกล่าว เป็นฐานแนวคิดหลักที่สอดคล้องกับภูมิโนเวศและบริบทความแห้งแล้งของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยปัจจัยสำคัญทั้งหมด 5 ปัจจัยที่ประกอบด้วยหลักการดังนี้ (ภาพที่ 1)

2.2.1 สารที่ใช้ในการถ่ายทอดให้ยึดถือปัจจัยหลักสำคัญตามหลักการ **LIAMS** ที่ได้ โดยจัดตั้งฐานการเรียนรู้และปฏิบัติการขึ้น 5 ฐานดังนี้

2.2.1.1 ฐาน **L** มาจากคำว่า **Leadership** คือภาวะผู้นำของผู้นำในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ เป็นปราชญ์ของชุมชนที่จะพาคณะต้องมีผู้นำเครือข่ายสืบสานภูมิปัญญาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากรุ่นสู่รุ่น และจะต้องเป็นตัวแทนชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา มีประสบการณ์สูงสามารถคำปรึกษาสมาชิกในชุมชนและพร้อมที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน

กับสมาชิกในชุมชนต้องเป็นผู้นำการจัดประชุมร่วมกันทุกเดือนเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานราชการหรือแหล่งอื่น ๆ ทั้งทางด้านการเกษตรและอื่น ๆ จะต้องเป็นผู้ที่รักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนไม่คิดย้ายถิ่นและเตรียมความพร้อมทุกด้านรับรู้และติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อถ่ายทอดให้สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ

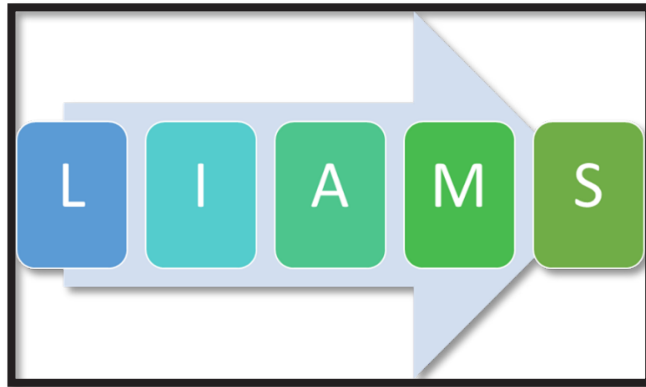
2.2.1.2 **ฐาน I** มาจากคำว่า **Innovation** ซึ่งหมายถึง นวัตกรรมอันก่อให้เกิดขึ้นมา จากความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นวัตกรรม และเทคโนโลยี บนพื้นฐานการทำเกษตร เช่น การทำนา ทำสวน โดยยังควรถือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่สืบทอดกันมา เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณี 12 เดือน และสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมทางศาสนาและในวันสำคัญทางศาสนา ทั้งนี้ เพื่อสร้างจิตสำนึกรักถิ่นฐาน เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการอนุรักษ์และการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและสภาพพื้นที่ในการพัฒนาการ เกษตรและเลี้ยงสัตว์ เรียนรู้เทคโนโลยีพลังงานทางเลือก เช่น นำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์ และติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวด้านสภาพภูมิอากาศอยู่เสมอ

2.2.1.3 **ฐาน A** มาจากคำว่า **Area base** หมายถึงในการร่วมกันบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำของชุมชนเองนั้น สมาชิกในชุมชนจะต้องเข้าใจพื้นที่ของตนเองให้ดีที่สุดก่อน ว่า มีการไหลผ่านของแม่น้ำอย่างไร หรือมีแหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน หรือไม่ ถ้าจะมีปริมาณน้ำมีเพียงพอสำหรับการใช้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปีหรือไม่ มีห้วย หนอง คลอง บึง กักเก็บน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติอยู่ที่ใด จะต้องมีการปรับปรุงพื้นที่แหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรอยู่เสมอมีแหล่งน้ำสะอาดสามารถใช้บริโภค ปรับเปลี่ยนการเกษตรมาทำการเกษตรแบบ ยั่งยืน หมุนเวียนทุกฤดูกาลตลอดทั้งปี เลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ

2.2.1.4 **ฐาน M** มาจากคำว่า **Management** คือการการบริหารจัดการ นำมาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการบริหารจัดการ ชุมชนควรเรียนรู้ในหลักการ พึ่งตนเอง และมีส่วนร่วมในการอาสาเพื่อส่วนร่วม และควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้มีส่วนได้ส่วน เสียในการใช้น้ำ เพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชน มีการขุดลอกคลองส่งน้ำอยู่เสมอ และสนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองคุณภาพน้ำโดยตระหนักถึงคุณค่าของปริมาณน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด

2.2.5 **ฐาน S** มาจากคำว่า **Synergy** คือความร่วมมือกันระหว่าง หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภายนอกชุมชน โดยมีการประสานความร่วมมือจากภาครัฐเพื่อ สนับสนุนทุนและเครื่องจักร มีนโยบายระดับประเทศมาสนับสนุนแล้วนำไปสู่นโยบายสาธารณะ ส่งเสริมหน่วยงานจากต่างประเทศมาศึกษาดูงาน สื่อมวลชนควรเข้ามาสนับสนุนเผยแพร่งานพัฒนา ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สร้างเครือข่ายเยาวชน เกษตรกร กลุ่มสตรีและผู้ด้อยโอกาสมา เรียนรู้ มีการสำรวจแหล่งน้ำ และปฏิบัติงานต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการประสาน

ความร่วมมือเครือข่ายองค์กรเอกชน มูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศลอื่น ๆ ให้ร่วมสนับสนุน มีนักวิชาการในพื้นที่ และนอกพื้นที่ให้ความสนใจมาศึกษางาน

ภาพที่ 1 หลักการของรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์

2.2.2 ผู้ถ่ายทอด ให้ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดหลักและเสริมโดยนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง

2.2.3 วิธีการถ่ายทอด ใช้วิธีที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่แปลงเกษตร หรือครัวเรือนโดยเหมาะสมกับบริบทชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน

2.2.4 ผู้รับการถ่ายทอด เป็นผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2.5 ผลของการถ่ายทอดหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จะวัดได้จากความพึงพอใจต่อรูปแบบและผลสัมฤทธิ์ที่ประเมินได้เป็นรูปธรรมเช่น การมีน้ำเพียงพอในการทำการเกษตรของแต่ละครัวเรือน

2.3 เป้าหมายของ LIAMS เพื่อให้เกิดการดำเนินงานสอดคล้องอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

2.4 กระบวนการและวิธีการของรูปแบบ กระบวนการที่จะปฏิบัติตามแนวคิด LIAMS นี้ จำเป็นจะต้องทำตามลำดับตั้งแต่เริ่ม L - I - A - M - S เนื่องจากมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องค้นหาให้เจอผู้นำในชุมชนก่อนจากนั้นจึงเริ่มกระบวนการตามลำดับแนวคิดและหลักการ

2.5 ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบ รูปแบบนี้จะประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดีถ้าปัจจัยสนับสนุนรูปแบบเป็นตัวช่วย ปัจจัยต่าง ๆ เช่น คุณภาพชีวิตและระดับการศึกษาของชุมชน หากสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ มีการศึกษาสูงขึ้นและมีความรู้ความเข้าใจอย่างเป็นระบบมากขึ้น จะทำให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จมากขึ้นด้วย

3. การประเมินความเหมาะสม รูปแบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 8 ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์

ลำดับที่	องค์ประกอบของรูปแบบ	การประเมินคุณภาพรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ					ΣR	(IOC)	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
2	กำหนดจุดประสงค์สอดคล้องกับเนื้อหา	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
3	ทฤษฎีแนวคิดมีความเหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบ	1	0	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
4	เขียนครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ ความรู้และเจตคติ	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
5	เหมาะสมกับผู้เข้าฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	1	1	0	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
6	มีขั้นตอนอย่างเป็นระบบตามกระบวนการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
7	มีสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจนตรงตามเนื้อหา	1	1	0	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
8	ประกอบด้วยวิธีการนำองค์ความรู้สู่ผู้ฝึกปฏิบัติ	1	1	0	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
9	ระยะเวลาเหมาะสมกับเนื้อหา	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
10	กระตุ้นให้ผู้ฝึกปฏิบัตินำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดต่อได้	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
ค่าเฉลี่ย									0.94

จากตารางที่ 8 การประเมินความเหมาะสมรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.94 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินค่าความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์ ต้องมีการร่วมมือกันของบุคคลและร่วมกันมีแนวความคิดที่อยู่บนฐานทฤษฎีมุมมองด้านฐานทรัพยากร ที่เน้นว่าองค์กรใด ๆ ที่สามารถ ยืนอยู่ได้อย่างยั่งยืน มีการเติบโตและมีประสิทธิผลจะมีความแตกต่างของปัจจัยทรัพยากรอย่างมีนัยสำคัญ (Bryson, Ackermann, & Eden, 2007) จากการถอดบทเรียนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนลุ่มทองจึงพบว่าตัวผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการเกิดแรงขับเคลื่อนทางการบริหารจัดการภายในชุมชน ความเป็นผู้นำขององค์กรจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นวิสัยทัศน์ ซึ่งให้เห็นอัตลักษณ์ขององค์กรและชี้้นำการปฏิบัติของสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่ม ให้ดำเนินการร่วมกัน รูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการน้ำดังกล่าวนี้ จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนที่มีความสอดคล้องในภูมิโนเทศที่มีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับพื้นที่ชุมชนลุ่มทอง หรือหากนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ ที่อาจมีความแตกต่างอาจจำเป็นต้องปรับปรุงตามสภาพของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ให้เน้นปัจจัยสำคัญอันดับแรกคือ ผู้นำ โดยผู้นำจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา (Gray, Williams, & Phillips, 2005; Pero & Smith, 2008)

2. การประเมินคุณภาพรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์ มีความเหมาะสมโดยค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.94 โดยรูปแบบ L - I - A - M - S สามารถนำไปเป็นต้นแบบการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อื่น ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพบนฐานของหลักการที่กล่าวว่า ทรัพยากรโดดเด่นจะสามารถสร้างความยั่งยืน (Carmeli & Tishler, 2004) และผู้นำที่เข้มแข็ง ความเป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อมจะสามารถสร้างมุมมองที่มีคุณค่า นวัตกรรมท้องถิ่นและความผูกพันต่อพื้นที่ที่จะส่งเสริมแรงบันดาลใจให้สมาชิกในชุมชนให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการทรัพยากรของชุมชนเอง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชุมชนและระดับลุ่มน้ำเพื่อป้องกันปัญหาการเกิดอุทกภัยและภัยแล้งในชุมชน

1.2 ทุกภาคส่วนควรร่วมมือในการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน ไปขยายผลสู่ชุมชนที่ยังไม่มีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนในเขตลุ่มน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับภูมิภาค

2.3 ควรพัฒนาต่อเนื่องเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อแก้ปัญหา น้ำแล้งและน้ำท่วม

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมทรัพยากรน้ำ. (2556). **การบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรน้ำ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- Carmeli, A., & Tishler, A. (2004). The relationships between intangible organizational elements and organizational performance. **Strategic management journal**, 25(13), 1257-1278.
- Carmeli, A., & Tishler, A. (2004). Resources, capabilities, and the performance of industrial firms: A multivariate analysis. **Managerial and decision economics**, 25(6-7), 299-315.
- Chen, Y. S. (2011). Green organizational identity: sources and consequence. **Management decision**.
- Dechant, K., & Altman, B. (1994). Environmental leadership: from compliance to competitive advantage. **Academy of Management Perspectives**, 8(3), 7-20.
- Gray, I., Williams, R., & Phillips, E. (2005). Rural community and leadership in the management of natural resources: Tensions between theory and policy. **Journal of environmental policy and planning**, 7(2), 125-139.
- Pero, L. V., & Smith, T. F. (2008). Institutional credibility and leadership: critical challenges for community-based natural resource governance in rural and remote Australia. **Regional Environmental Change**, 8(1), 15-29.

Peters, N. E., & Meybeck, M. (2000). Water quality degradation effects on freshwater availability: impacts of human activities. **Water International**, 25(2), 185-193.

Popradit, A. (2017). Effect of Community and their Inhabitant Activity on Water Quality in Protected Area in Thailand. **วารสารวิจัยและพัฒนาโดยลงกรณีในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**, 12(1).

Popradit, A., Srisatit, T., Kiratiprayoon, S., Yoshimura, J., Ishida, A., Shiyomi, M., . . . Phomma, I. (2015). Anthropogenic effects on a tropical forest according to the distance from human settlements. **Scientific reports**, 5, 14689.

Yamane, T. (1967). Elementary sampling theory.